

zwolle kampen

netwerkstad

Samenvatting

Schaalsprong in de IJsseldelta

over de noodzaak
van sleutelinvesteringen in
Zwolle-Kampen Netwerkstad

Schaalsprong in de IJsseldelta over de noodzaak van sleutelinvesteringen in de Regio Zwolle

De Provincie Overijssel, de netwerkstad en de gemeenten Zwolle en Kampen pleiten er voor de schaa sprong van Zwolle in de context van de water- en klimaatopgave die op de IJsseldelta is geprojecteerd, te selecteren als nieuw sleutelproject voor het nationale ruimtelijke beleid.

Met vergaande maatregelen uit het programma "Ruimte voor de rivier" - zoals een bypass van de IJssel naar het Drontermeer - levert de IJsseldelta een belangrijke bijdrage aan het opvangen van verhoogde afvoeren van de grote rivieren.

Sleutelprojecten doen er toe

Twee generaties sleutelprojecten hebben een gezicht gegeven aan het ruimtelijk beleid van de rijksoverheid. Sleutelinvesteringen waren een hefboom voor middeninzet door provincies en gemeenten en resulteerden in ruimtelijke kwaliteit, internationale toplocaties en nieuwe banen. Toekomstgerichte sleutelinvesteringen deden er toe en doen er nog steeds toe, juist in tijden van bezuinigingen. Wij denken dat er goede argumenten zijn om onderdelen van de twee majeure opgaven die in de regio spelen - versterking van de netwerkstad en ontwikkeling van de IJsseldelta - de NSP-status te geven en als rijksoverheid medeverantwoordelijkheid te nemen.

Booming Zwolle

Ondanks de crisis is Zwolle-Kampen Netwerkstad (ZKN) één van de snelst groeiende regio's van Nederland.

In de regio wonen ruim 160.000 mensen. We verwachten dat dit aantal groeit tot 200.000 inwoners in 2030. ZKN is een *infrastructureel knooppunt* tussen de Noordvleugel van de Randstad, Noord- en Oost-Nederland met Hanzerelaties naar Duitsland en Scandinavië. Zwolle is het tweede spookknooppunt van ons land en heeft een aantrekkende werking op regiokantoren en backoffices van grote ondernemingen, commerciële dienstverleners, bestuurstellingen en zorginstellingen. Dit zien we terug in de cijfers; Zwolle is in Nederland de stad met het hoogste aantal arbeidsplaatsen ten opzichte van de totale bevolking. 'Booming' Zwolle is al jaren een gewilde vestigingslocatie. *Niet voor niets staat Zwolle al tien jaar in de top tien van sterkste stedelijke economieën van Nederland.* In 2009 stond Zwolle op de eerste plaats in de Elsevier-ranglijst van gemeenten, afgemeten naar economische prestaties.

De intermediaire functie van Zwolle tussen de randstad en Noord-oost Nederland wordt aanzienlijk versterkt door de potenties van het in Zwolle gevestigde hoger

onderwijscluster. Hogeschool Windesheim heeft in Lelystad een dependance gerealiseerd en werkt aan een volwaardige vestiging in Almere. De komst van de Hanzelijn zal deze relaties nog verder versterken.

IJsseldelta: nationaal opvanggebied van Klimaatgevolgen

Met vergaande maatregelen uit het programma "Ruimte voor de rivier" - zoals een bypass van de IJssel naar het Drontermeer - levert de IJsseldelta een belangrijke bijdrage aan het opvangen van verhoogde afvoeren van de grote rivieren.

Daarbij komen straks wellicht ingrepen in het kader van het Deltaplan van de Commissie Veerman. Om te kunnen spuien op de Waddenzee en de zoetwatervoorziening van Nederland veilig te stellen, wordt het peil in het IJsselmeer mogelijk fors verhoogd. De consequenties voor ontwikkeling van Zwolle-Kampen zijn enorm. De Vecht en het Zwarte Water staan in open verbinding met het IJsselmeer. De binnenstad van Zwolle is zelfs buitendijks gebied. Een extra inspanning op binnenstedelijke ontwikkeling is daarom onvermijdelijk.

Verstedelijking tussen vier nationale landschappen

Stadshagen in Zwolle (6000 woningen) en de gebiedsontwikkeling rond Hanzestation Kampen (3000 woningen) zijn belangrijke verstedelijkingsopgaven. Stadshagen wordt energieneutraal ingevuld. Kampen realiseert een bijzonder waterrijk woonmilieu aan de bypass van de IJssel. Het zoeken naar slimme combinaties is kenmerkend voor ZKN. De regio kent een rode opgave in een blauwe en groene context. De vier nationale landschappen en -parken (IJsseldelta, Veluwe, Wieden & Weerribben, IJssel & Vecht) en zeven Natura 2000-gebieden rondom Zwolle en Kampen zijn van de ene kant een belangrijke vestigingsplaatsfactor, maar vormen van de andere kant een barrière voor de stedelijke ontwikkeling van de netwerkstad.

Ondanks de crisis is Zwolle-Kampen Netwerkstad (ZKN) één van de snelst groeiende regio's van Nederland.

Stadshagen in Zwolle (6000 woningen) en de gebiedsontwikkeling rond Hanzestation Kampen (3000 woningen) zijn belangrijke verstedelijkingsopgaven.

Er zijn creatieve oplossingen nodig die in de toekomst primair binnenstedelijk moeten worden gevonden. Het gegeven dat die verstedelijkingsopgave plaats vindt in een gebied dat intensief doorsneden is door zware infrastructurele lijnen, vormt een extra complicatie.

Hanzelijn en A28 als accelerator

De Hanzelijn verkort de reistijd tussen de Randstad en Zwolle. Amsterdam komt op ruim een uur treinen te liggen, Almere op drie kwartier. De Noordvleugel wordt via Zwolle verbonden met Noord- en Oost-Nederland. De catchment area voor werk in de Noordvleugel wordt vergroot tot voorbij Zwolle. En de regio wordt nog aantrekkelijker als woonmilieu: comfortabel wonen in Hanzesteden met een menselijke maat. De Hanzelijn, de capaciteitsuitbreiding van de A28 en de investeringen in het onderliggende wegennet trekken nieuwe bedrijven aan die een alternatief zoeken voor de hoge grond- en huurprijzen in de Randstad. Zwolle zal de komende decennia meer en meer onderdeel van het stedelijk weefsel van de Noordvleugel worden. Samenwerkingen tussen de VU en Windesheim en tussen het AMC en de Isala-klinieken zijn al realiteit. Het cluster

van landsdelige vestigingen van financiële dienstverleners verbindt Zwolle rechtstreeks met de Zuidas. Het rendement van investeringen in de Hanzelijn en A28 kan worden vergroot door de groeispurt van ZKN te faciliteren. Randstad en regio worden daar beter van.

Uitdaging: potenties van het knooppunt benutten

Zwolle is een knooppunt van veel infrastructuurlijnen (A28, A50 en acht spoorlijnen) die de stad doorsnijden. Voor de toekomst moeten we ruimte reserveren om de verdere groei van de mobiliteit op de (middel)lange termijn en de mogelijke komst van de Hanzelijn-plus of HSL naar Noord-Duitsland te faciliteren. Door de sterke verwevenheid van nationale en regionale infrastructuren kan een inadequate afwikkeling van regionale vervoersstromen de nationale bereikbaarheid ernstig gaan hinderen. Om Oost- en Noord-Nederland bereikbaar te houden moet een toekomstig verkeersinfarct bij de 'overstapmachine' Zwolle voorkomen worden.

Het knooppunt mag geen knelpunt worden. Tegelijk willen we de enorme potenties van de regio als vestigingslocatie voor werk en wonen verder verzilveren.

Uitdaging: toekomstbestendige inpassing ruimtelijk-economische groei

Natuur, landschap en rivierverruiming in de IJsseldelta - en straks eventueel de gevolgen van peilverhoging van het IJsselmeer - wringen met verdere stedelijke groei. Meer dan elders in Nederland is in de Regio Zwolle sprake van een knellend groenblauw 'keurslijf' dat verdere stedelijke uitleg belemmert. Een extra inspanning op binnenstedelijke ontwikkeling is daarom onvermijdelijk. Voorkomen moet worden dat een keuze voor goedkopere uitleglocaties op de langere termijn de vanuit het oogpunt van klimaatadaptatie gewenste groenblauwe ontwikkelingen onmogelijk maakt.

Complexe opgaven die het vermogen van stad en regio overstijgen

De opgave om de verstedelijkings- en bereikbaarheidsopgaven van ZKN te realiseren in de context van de water- en klimaatopgave in de IJsseldelta is uitdagend en complex. Het is een nationaal belang om te voorkomen dat Zwolle-Kampen een knelpunt wordt in de afwikkeling van vervoersstromen tussen Randstad en Noordoost-Nederland. De ontwikkeling van de klimaatbestendige IJsseldelta vraagt een extra inspanning op de binnenstedelijke ontwikkeling en creatieve oplossingen voor een duurzame toekomst. Een eventueel nieuwe sleutelproject in Zwolle Kampen Netwerkstad voldoet aan de principes van het afwegingskader uit de Structuurvisie Randstad 2040. Investeringen in de vervoersknoop, herstructurering van de spoorzone en ontwikkeling van de A28-zone als grootste werklocatie van Noordoost-Nederland dragen stuk voor stuk bij aan de internationale concurrentiekracht van ons land. Programma's in de IJsseldelta zorgen voor een veilige, klimaatbestendige delta met gegarandeerde zoetwatervoorziening voor Nederland. De complexiteit van de opgave en de bijbehorende (sleutel)investeringen overstijgen het vermogen van stad en regio.

De Provincie Overijssel, de netwerkstad en de gemeenten Zwolle en Kampen dragen 'Zwolle: schaalessprong in de IJsseldelta' voor als nieuw sleutelproject voor het nationale ruimtelijke beleid.

Verstedelijkings- en bereikbaarheidsopgaven in de context van de water- en klimaatopgave in de IJsseldelta is uitdagend en complex

Zwolle zal de komende decennia meer en meer onderdeel van het stedelijk weefsel van de Noordvleugel worden

Demografisch gezien vervult de stedelijke regio Zwolle-Kampen een centrumfunctie in een gebied van zo'n 500.000 inwoners, waarbij het zwaartepunt ligt op de stad Zwolle.

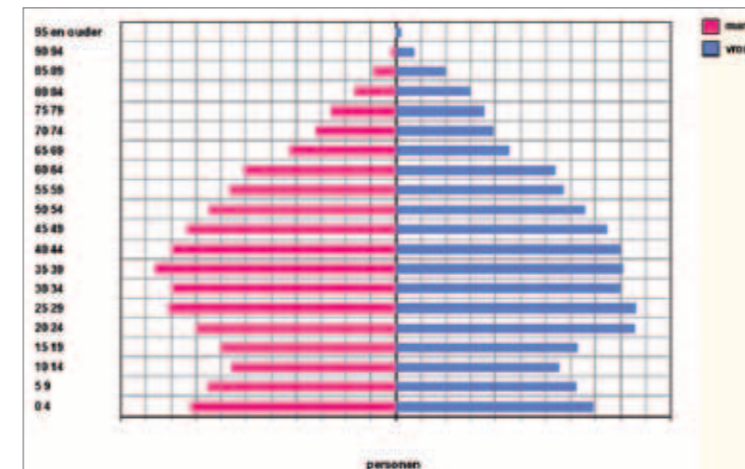
Facts & Figures

Demografie

Demografisch gezien vervult de stedelijke regio Zwolle-Kampen een centrumfunctie in een gebied van zo'n 500.000 inwoners, waarbij het zwaartepunt ligt op de stad Zwolle. Daar is ook de hoogste bevolkingsdichtheid te vinden, namelijk meer dan 1.000 inwoners per vierkante kilometer. Het inwoneraantal in de twee gemeenten samen bedraagt op dit moment bijna 170.000, waarvan een kleine 120.000 in Zwolle. Sinds de aanwijzing van Zwolle als 'groeistad' - halverwege de jaren 70 - groeit het inwoneraantal continue. De sterke groei in Zwolle is samengevat in onderstaande tabel. Ook nu neemt het inwoneraantal nog steeds sterk toe; de afgelopen 5 jaar een toename van 6,3% in

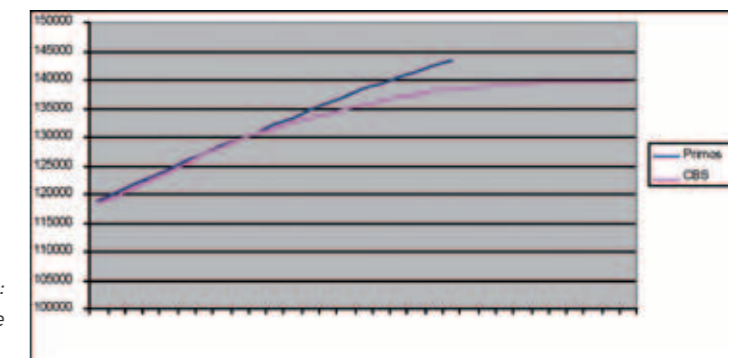
Zwolle en 2,2% in Kampen. De verwachting is dat deze trend doorzet (zeker na de komst van de Hanzelijn), zodat het inwoneraantal in 2030 uitkomt op meer dan 200.000. Daarbij is uiteraard ook een sterke toename te zien in het woningaantal en blijft de opgave de komende jaren fors (in de periode 2010-2020 geprognosticeerd op 12.000 nieuwe woningen, inclusief circa 2.000 woningen voor vervanging huidige voorraad). In Zwolle-Kampen samen bedraagt het woningaantal op dit moment ruim 70.000. Verder speelt Zwolle ook qua onderwijs een belangrijke rol, met in totaal 40.000 mbo en hbo studenten. Naarmate werkgelegenheid in en om Zwolle groeit, zal het makkelijker worden starters op de arbeidsmarkt te behouden voor de regio.

In de navolgende grafiek (figuur 1) is de bevolkingsopbouw per 1 januari 2010 afgebeeld.

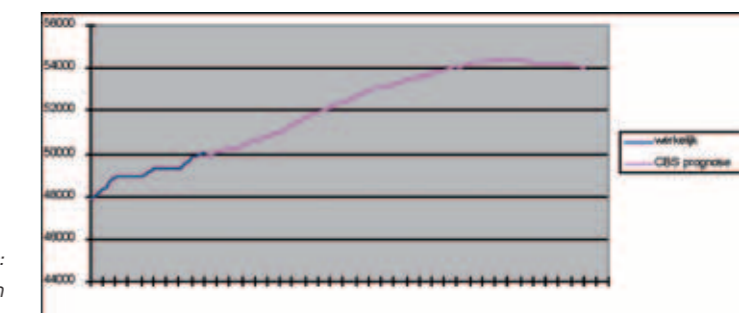

Figuur 1:
Bevolkingsopbouw Zwolle in 2010

In de figuren 2 en 3 is de verwachte bevolkingsgroei voor Zwolle respectievelijk Kampen afgebeeld, de roze lijn volgens prognoses van het CBS.

Figuur 2:
Bevolkingstoename Zwolle

Figuur 3:
Bevolkingstoename Kampen

	Natuurlijk			Migratie			Totaal	
	Geboorte	Sterfte	Saldo	Vestiging	Vertrek	Saldo	Toename Inwoners	Toename woningen
1968 - 1977	12270	6669	5601	12270	6669	5601	6958	6724
1978 - 1987	11219	7552	3667	11219	7552	3667	10393	8213
1988 - 1997	12803	8619	4184	12803	8619	4184	11998	7823
1998 - 2007	15558	9258	6300	15558	9258	6300	13784	7720
2008	1.661	872	789	1.661	872	789	1.347	724
2009	1.657	900	757	1.657	900	757	1.340	756

Tabel 1: Bevolkingsgroei Zwolle

Economie

Ook wat betreft bedrijvigheid en arbeidsplaatsen vervult Zwolle-Kampen een centrumfunctie. Door haar centrale ligging tussen het westen en noorden van het land, behoort Zwolle al jaren tot de best economisch presterende steden van het land. Zwolle-Kampen heeft meer dan 9.000 bedrijven, waarvan het merendeel is gelegen in Zwolle. Dat het economisch goed gaat heeft verschillende oorzaken. Ten eerste heeft is er een sterke werkgelegenheidsfunctie. Het aantal banen is er veel hoger dan de totale werkzame beroepsbevolking. Veel functies worden opgevuld door mensen uit de omgeving. Zwolle is dus een banenmotor voor de regio. Met een werkgelegenheid van ongeveer 80.000 arbeidsplaatsen op 118.000 inwoners steekt de stad ver boven het landelijk gemiddelde uit. Een andere relevante ontwikkeling is dat de gemeente een relatief jonge beroepsbevolking heeft. Bovendien levert het

beroepsonderwijs met haar circa 40.000 studenten ook een positieve bijdrage aan de sterke economische positie van de stad.

In navolgende tabel is het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen in Zwolle-Kampen vermeld. Zwolle-Kampen blijkt sterk in zowel de zakelijke dienstverlening als in non-profit sectoren. Ook de detailhandel en de logistieke sector zijn goed vertegenwoordigd. De grote regiovestiging van ABN AMRO is daarbij één van de belangrijke bedrijven. En in de autosector is Skania's grootste fabriek goed voor de economie én werkgelegenheid. Deze fabriek heeft een capaciteit van maar liefst 180 vrachtwagens per dag. Ook de gezondheidszorg is in met name Zwolle een belangrijke sector voor wat betreft werkgelegenheid. Het ziekenhuis in Zwolle is Nederlands grootste niet-academische ziekenhuis.

Zwolle blijkt een kantorenstad en telt verschillende kantorenlocaties binnen de stadsgrenzen (Voorsterpoort, Oosterenk, Hanzeland en nabij het stadion). In totaal voorzien deze locaties in 380.000 m² kantoorruimte. Daarnaast zijn er nog mogelijkheden voor ontwikkeling van 269.000 m². Deze ontwikkelplannen zijn gebaseerd op een redelijk stabiele opname van kantoorruimte in de afgelopen zes jaar. Maar toch merkt ook Zwolle de gevolgen van de economische crisis. In de eerste zes maanden van 2009 werd slechts 15 procent van de kantooropname in 2008 gerealiseerd. B&W hebben voor de aanpak van de economische terugval in 2009 € 1,8 miljoen beschikbaar gesteld. Ook zal eerder dan gepland gestart worden met de uitvoering van projecten. Deze investeringen moeten de lokale economie stimuleren, is de gedachte.

	Aantal bedrijven			Aantal arbeidsplaatsen		
	Zwolle	Kampen	Totaal	Zwolle	Kampen	Totaal
Landbouw, bosbouw en visserij	194	452	646	541	2.038	2579
Industrie en winning van delftstoffen	206	162	368	6.105	3.061	9.166
Energie, water en afval	14	0	14	1.886	0	1.886
Bouwnijverheid	432	460	892	3.675	1.869	5.544
Handel en autoreparatie	1.654	721	2.375	11.734	3.919	15.653
Transport, logistiek en communicatie	500	76	576	7.691	1.216	8.907
Horeca	288	84	372	2.529	650	3.179
Financiële instellingen	96	40	136	2.724	264	2.988
Zakelijke diensten en onroerend goed	1.586	395	1.981	12.286	1.167	13.453
Overheid en openbaar bestuur	33	3	36	8.326	673	8.999
Onderwijs	255	62	317	8.228	1.449	9.677
Gezondheids- en welzijnszorg	438	108	546	17.270	2.354	19.624
Overige diensten, cultuur, sport en recreatie	646	226	872	2.578	682	3.260
<i>Totaal</i>	<i>6.342</i>	<i>2.789</i>	<i>9.131</i>	<i>85.573</i>	<i>19.342</i>	<i>104.915</i>

Tabel 2: Bedrijven en arbeidsplaatsen per sector in Zwolle (2009) en Kampen (2008)

Zwolle-Kampen vervult een centrumfunctie wat betreft bedrijvigheid en arbeidsplaatsen

Mobiliteit

Zwolle-Kampen is goed ontsloten onder meer dankzij de goede verbindingen via het water (de IJssel, het Zwarte Water en de Overijsselse Vecht) en vanwege de centrale ligging van de A28 door Zwolle (120.000 auto's per dag), en die een belangrijke verbinding vormt tussen Noord Nederland en de Randstad. Toch staat de bereikbaarheid onder druk door de toenemende mobiliteit en door geplande ruimtelijk-economische ontwikkelingen. Naast files en parkeer- en logistieke problemen, krijgt de regio ook te maken met problemen op het gebied van geluid, luchtkwaliteit en leefbaarheid.

Zwolle is ook het OV knooppunt van noord en noordoost Nederland. Dagelijks zijn er zo'n 31.000 in- en uitstappers en 12.000 overstappers op het treinstation van Zwolle. En met de bus reizen zo'n 37.000 reizigers per werkdag, met 1.200 busritten per werkdag en 28 bussen die tegelijk aanwezig kunnen zijn op OV knooppunt Zwolle Centraal. De prognoses voor de trein zijn 40.000 in- en uitstappers en 20.000 overstappers per werkdag. Voor busvervoer zijn geen prognoses aanwezig. Het merendeel van de treinreizigers maakt gebruik van het OV vanwege school of studie (42%). 31% van de reizigers maakt om recreatieve redenen gebruik van het OV en 27% om zakelijke redenen. Verder blijkt de capaciteit van de spoortunnel en fietsenstalling op Knooppunt Zwolle veel te klein. Zo is er ruimte voor zo'n 6.000 fietsen, terwijl 10.000 stallingsplekken nodig zijn.

Verder zal over enkele jaren de Hanzelijn gaan rijden, de spoorverbinding in aanleg tussen Lelystad en Zwolle. Daarmee wordt een betere en vooral snellere verbinding gecreëerd tussen Amsterdam, Almere, Lelystad, Dronten, Kampen, Zwolle en het noorden van het land. Naar verwachting zullen er circa 32.000 reizigers per dag gebruik maken van de Hanzelijn en zal circa 4,2 miljoen ton goederen per jaar over de lijn worden vervoerd. De Hanzelijn resulteert in een sterke afname van de reistijden met het openbaar vervoer

	Lelystad	Dronten	Kampen	Zwolle	Almere	Adam	Meppel
Lelystad	-	27	53	67	18	40	87
Dronten	27	-	24	38	53	76	62
Kampen	53	24	-	10	91	92	32
Zwolle	67	38	10	-	82	74	16
Almere	18	53	91	82	-	-	-
Amsterdam	40	76	92	74	-	-	-
Meppel	87	62	32	16	-	-	-

Tabel 3: Huidige reistijd trein in minuten

	Lelystad	Dronten	Kampen	Zwolle	Almere	Adam	Meppel
Lelystad	-	10	28	30	18	40	46
Dronten	10	-	18	20	28	50	36
Kampen	28	18	-	10	46	68	32
Zwolle	30	20	10	-	48	70	16
Almere	18	28	46	48	-	-	-
Amsterdam	40	50	68	70	-	-	-
Meppel	46	36	32	16	-	-	-

Tabel 4: Nieuwe reistijd trein in minuten

	Lelystad	Dronten	Kampen	Zwolle	Almere	Adam	Meppel
Lelystad	-	17	25	37	0	0	41
Dronten	17	-	6	18	25	26	26
Kampen	25	6	-	0	45	24	0
Zwolle	37	18	0	-	34	4	0
Almere	0	25	45	34	-	-	-
Amsterdam	0	26	24	4	-	-	-
Meppel	41	26	0	0	-	-	-

Tabel 5: Tijdswinst in minuten

tussen de gemeenten aan de Hanzelijn, en tussen deze gemeenten en omliggende regio's. In de tabellen 3 (huidige reistijden) en 4 (toekomstige reistijden) zijn deze effecten weergegeven.

De Hanzelijn verhoogt de aantrekkelijkheid van Zwolle als vestigingslocatie voor de zakelijke dienstverlening, maar door de reeds gunstige inbedding in infrastructuurele netwerken moeten de effecten voor Zwolle niet worden overschat. Forensen kunnen Zwolle sneller bereiken vanuit Amsterdam of Almere. De concurrentie met de Randstad als vestigingslocatie voor hoofdkantoren zal Zwolle niet kunnen aangaan, maar voor regiokantoren en back-offices, die een locatie buiten de Randstad zoeken, is Zwolle een zeer geschikte locatie. Daarnaast wordt haar positie als locatie voor regionale kantoren van bedrijven die nationaal opereren verder gestimuleerd. (ECORYS, 2008)

Zwolle-Kampen is goed ontsloten onder meer dankzij de goede verbindingen via het water (de IJssel, het Zwarte Water en de Overijsselse Vecht) en vanwege de centrale ligging van de A28 door Zwolle (120.000 auto's per dag), en die een belangrijke verbinding vormt tussen Noord Nederland en de Randstad. Toch staat de bereikbaarheid onder druk door de toenemende mobiliteit en door geplande ruimtelijk-economische ontwikkelingen.

Provincie Overijssel,
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

Tel.: 038 499 88 99

Eenheid Ruimte, Wonen en Bereikbaarheid
www.overijssel.nl

www.zwollekampennetwerkstad.nl
www.zwolle.nl
www.kampen.nl

augustus 2010

